

## **Mokyklinio amžiaus vaikų raida**

### ***Pradinis mokyklinis amžius (šešeri–vieniolika metų):***

#### **Fizinė raida:**

- gali sportuoti ir įgyti naujus įgūdžius, energingas,
- ūgis ir svoris nuolatos auga,
- pagerėjusi koordinacija ir tvirtumas,
- kūno proporcijos tampa panašiomis į suaugusių,
- gerai išvystyta smulkioji motorika (pvz., rašymo, piešimo įgūdžiai).

***Emocinės, pažintinės, socialinės raidos uždaviniai:*** smalsumas ir domėjimasis, gebėjimas sutelkti dėmesį ir kryptingai dirbti, meistriškumo ugdymasis, savigarba ir savęs vertinimas, socialumo plėtojimas, stipresni ir patvaresni socialiniai ryšiai su tos pačios ir su priešingos lyties atstovais. Rūpinimasis aplinkinių pritarimu. Mokymasis atlikti sutartas pareigas. Gebėjimas suprasti abipusiškumą, negrįžtamumą, atsižvelgti į keletą savybių vienu metu, atlikti paprastas mintines operacijas.

***Svarbiausi pavojai, galintys pasunkinti raidą:*** nuolatinis ar stiprus nuvertinimas (ypač kitų vaikų akivaizdoje), realūs mokymosi sunkumai ar fiziniai trūkumai; anksčiau įgytas nesaugumas, nepasitikėjimas, abejonės savimi, nerimastingumas; svarbių ir artimų asmenų palaikymo trūkumas; socialinių ryšių, draugysčių su kitais ribojimas.

#### **Emocinė raida:**

- demonstruoja savarankiškumą ir pasitikėjimą savimi, bet kartais gali elgtis vaikiškai ir neprotingai,
- „aš“ iš dalies nulemtas aplinkos mokykloje,
- mėgsta patikti suaugusiesiems,
- savarankiškesnis, bet nori, kad tėvai (globėjai, rūpintojai) būtų prieinami, jei prireikia pagalbos,
- gali identifikuoti ir pavadinti savo jausmus,
- suvokia skirtumą tarp norų, motyvų ir veiksmų.

#### **Socialinė raida:**

- dalyvauja bendruomenės veikloje,
- patinka dirbti ir žaisti su kitais,
- turi draugų,
- žaidžia dažniausiai su savo lyties bendraamžiais,
- gali pabūti vienas,
- stiprus grupinės priklausomybės jausmas (pvz., skautai),
- mokosi pasiekti tikslo ir varžytis,
- mēgdžioja ir identifikuojasi su to paties lyties suaugusiuoju.

#### **Kognityvinė (intelektinė, pažintinė) raida:**

- išvystyta kalba (pvz., pasakoja anekdotus, laido juokelius),
- užduoda faktinius klausimus (pvz., nori žinoti „kodėl“, „kaip“ ir „kada“),
- gali suvokti abstrakčias sąvokas,
- sėkmę vertina pagal sugebėjimą rašyti, skaityti ir skaičiuoti,
- mėgsta užduotis orientuotas į rezultatą (pvz., siuvimas, medžio darbai),
- mokosi sistemiškai ir apibendrintai mąstyti apie konkrečius dalykus,
- mokosi suvokti praeities, dabarties ir ateities sąvokas.

#### **Moralinė raida:**

- pradeda išgyventi konfliktą tarp tėvų ir bendraamžių vertybių skirtumų,
- stiprus teisingumo jausmas,
- taisyklės yra svarbios ir jų turi būti paisoma (pvz., negerai laužyti taisykles).

## ***Paauglystė (dvylika-aštuoniolika metų):***

### **Fizinė raida:**

- staigus augimo šuolis,
- susiformuoja seksualiniai požymiai ir atsiranda seksualinis potraukis,
- nauji asmeninės higienos poreikiai.

***Emocinės, pažintinės, socialinės raidos uždaviniai:*** gebėjimas logiškai mąstyti, filosofuoti, nuo idealistinio pasaulio ir santykių vaizdo kūrimo bei tikrinimo iki tikroviško supratimo ir priėmimo. Sudėtingų moralinių situacijų supratimas, kategoriškumo sumažėjimas ir daugiaprasmiškumo toleravimas. Įsipareigojimų supratimas ir didėjantis gebėjimas jų paisyti, įsipareigoti. Tapatumo (taip pat ir lytinio) paieškos; ilgalaikių bei artimų draugysčių vertinimas.

***Svarbiausi pavojai, galintys pasunkinti raidą:*** anksčiau įgytas menkavertiškumas bei nesaugumas; emociškai sutrikdyti ar nutraukti ryšiai su artimiausiais šeimos nariais ir draugais (pvz., tėvų skyrybos ir išvykimas, išdavystės, lojalumo konfliktai); laisvės ir atsakomybės balanso sutrikdymas (pvz., per dideli apribojimai arba, atvirkščiai, visiškas nevaržymas be reikalavimo atsakyti už pasekmes).

### **Emocinė raida:**

- tapatinasi su svarbiais asmenimis už šeimos ribų,
- susiformuoja seksualinė tapatybė,
- iš dalies vaikas, iš dalies suaugęs (pvz., „eikš arčiau, pasitrauk“),
- formuojasi nepriklausomybė (pvz., „Tu man nenurodysi, kaip elgtis!“),
- linkęs į kraštutinius nuotaikų svyravimus,
- mažiau priklausomas nuo šeimos, kai reikia meilės ir emocinio palaikymo,
- siekia tapti savarankišku individu,
- dažnai jaučiasi nesuprastas.

### **Socialinė raida:**

- mėgsta daugumą socialinių veiklų (pvz., mokykloje),
- svarbus bendraamžių pritarimas ir įvertinimas (pvz., bando prisitaikyti prie bendraamžių grupės normų),
- užmezga artimas ir intymias draugystes,
- išgyvena konfliktą su tėvais (pvz., dėl lūkesčių),
- eksperimentuoja su lyties vaidmenimis, lūkesčiais ir standartais.

### **Kognityvinė (intelektinė, pažintinė) raida:**

- įspūdingi pokyčiai kognityvinėje raidoje (pvz., gali logiškai mąstyti),
- sugeba logiškai mąstyti, apibendrinti ir palyginti su įrodymais,
- sugeba panaudoti išvalgą ir įvertinti skirtumą tarp esamų ir galimų dalykų,
- pradeda galvoti ir kartais pasirenka būsimą karjerą,
- sugeba panaudoti abstraktų mąstymą ir vaizduotę sprendžiant problemas.

### **Moralinė raida:**

- meta iššūkį namų vertybėms,
- susiformuoja asmeninis moralinis kodeksas,
- tampa svarbiau ne tai, ar elgesys iš esmės yra blogas ar geras, bet ar jis nesiskiria nuo aplinkinių elgesio,
- tiki, kad gerą elgesį gali palaikyti tik valdžios struktūros.